

ОРГАНІЗАЦІЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

УДК 616.98:578.828

Басараба Т. П.

Аналіз епідеміологічної ситуації щодо ВІЛ/СНІДу серед населення Івано-Франківської області та України в динаміці за 2008-2014 рр.

Кафедра соціальної медицини, організації охорони здоров'я та медичного правознавства (зав.каф. - проф. Децик О. З.)
Івано-Франківського національного медичного університету, Україна
b.tatyana@ukr.net

Резюме. З метою вивчення епідеміологічної ситуації щодо ВІЛ/СНІДу серед населення Івано-Франківської області, порівняно з Україною, проаналізували дані статистичної звітності МОЗ України у динаміці за 2008-2014 рр. Встановлено, що в Івано-Франківській області захворюваність на ВІЛ/СНІД, а також смертність від СНІДу нижчі, ніж загалом по Україні, проте темпи приросту цих показників суттєво вищі, що визначає несприятливий прогноз на майбутнє. Виявлено, що ВІЛ-інфекція більш поширена серед чоловіків та мешканців міст. Проте, вищі темпи приросту розглянутих показників серед жінок та, особливо, сільських мешканців дозволяють висунути гіпотезу про можливий вплив на формування встановлених особливостей несвоєчасного виявлення патології внаслідок нижчої доступності (територіальної, культурної, функціональної тощо) спеціалізованої допомоги. Показано, що ВІЛ/СНІД майже 100% уражають осіб репродуктивного віку. При цьому, значне поширення ВІЛ-інфекції ($\approx 20\%$ за поширеністю та 12% за захворюваністю) серед підлітків і молоді (15-24 роки) на тлі стабільно зростаючого переважаючого статевого шляху передачі ($\approx 60-70\%$ у 2014 р.) вказують на необхідність виділення вказаного контингенту населення як цільової мішені первинної профілактики захворювання через корекцію їх ризик-поведінки.

Ключові слова: ВІЛ-інфекція, СНІД, захворюваність, смертність, епідеміологія.

Постановка проблеми і аналіз останніх досліджень.

Захворюваність на ВІЛ-інфекцію набула масштабу епідемії і впродовж багатьох років є проблемою людства. В Україні продовжується поширюватися ВІЛ і станом на 01.01.2015 року офіційно зареєстровано 264489 випадків, у тому числі 75577 випадки захворювання на СНІД і 35425 смертей від захворювань, зумовлених СНІДом [1]. За визначенням міжнародних та вітчизняних експертів Україна належить до категорії країн із концентрованою стадією епідемії ВІЛ-інфекції [4-6]. Разом з тим, у різних регіонах країни інтенсивність ВІЛ-інфекції виражена неоднаково. Західні області є відносно благополучними, однак темпи приросту захворюваності в них високі [1,5,7].

За даними наукових досліджень ВІЛ-інфекція більш поширена серед чоловіків, а також серед міського населення [1]. Соціально значуща проблема полягає в тому, що інфікується в основному працездатне, дітородне населення [1-3,8]. Це накладає значний соціально-економічний тягар на суспільство та визначає актуальність і пріоритетність запобігання захворюванню на всіх рівнях [5,6].

Саме тому, для розробки цілеспрямованих заходів профілактики важливо проводити постійний моніторинг епідеміологічної ситуації, вивчати тренди захворюваності на ВІЛ-інфекцію і смертності від СНІД, особливості передачі інфекції тощо.

Мета дослідження. Про-

вести аналіз епідеміологічної ситуації щодо ВІЛ/СНІДу серед населення Івано-Франківської області, порівняно з Україною, в динаміці за 2008-2014 рр.

Матеріал і методи дослідження

Використані дані статистичної звітності закладів охорони здоров'я Івано-Франківської області («Звіт про осіб із станами та хворобами, що зумовлені вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ)», форма №2-ВІЛ/СНІД) та статистичні довідники МОЗ України за 2008-2014 рр. Застосували епідеміологічний описовий та графічний методи.

Результати дослідження та їх обговорення

Як видно на рис. 1, показники первинної захворюваності і поширеності ВІЛ-інфекції в Івано-Франківській області у 3-5 разів нижчі, ніж в Україні, проте в динаміці характеризуються чіткою тенденцією до зростання.

Зокрема, впродовж 2008-2014 рр. рівні поширеності ВІЛ зросли в Україні з 198,6 на 100 тисяч населення у 2008 році до 322,5‰ у 2014 році (темп приросту $+62,4\%$ у показниках наочності), а в Івано-Франківській області з 27,1‰ до 59,1‰ відповідно, демонструючи при цьому практично удвічі вищі темпи приросту показника ($+118,1\%$).

Рівні захворюваності на ВІЛ-інфекцію в Україні за цей же період часу зросли з 40,7 нововиявлених випадків на 100 тисяч населення у 2008 році до 44,8‰ у 2014, тобто на $10,1\%$. В Івано-Франківській області їх рівні також зросли: з 12,0‰ до 13,3‰, а темп приросту показника майже не відрізнявся від загальноукраїнського ($+10,8\%$).

При вивченні гендерних особливостей виявлено, що ВІЛ-інфекція більш поширена серед чоловіків. Зокрема, впродовж 2008-2014 рр. в Івано-Франківській області рівні поширеності ВІЛ серед чоловіків зросли з 34,9 випадків на 100 тисяч населення до 72,7‰ ($+108,3\%$). Серед жінок відповідні показники збільшились з 20,1‰ до 46,9‰,

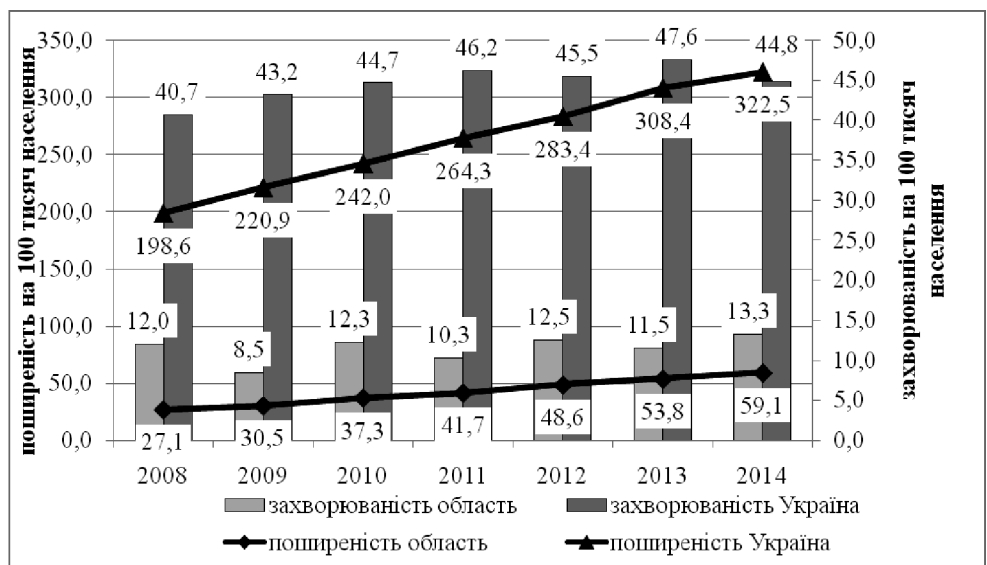

Рис. 1. Показники загальної і первинної захворюваності на ВІЛ в Україні та Івано-Франківській області за 2008-2014 рр.

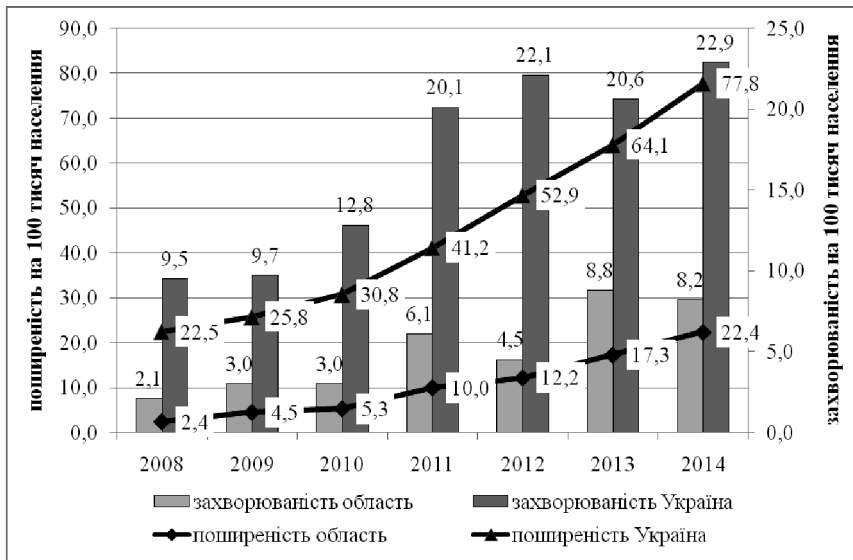

Рис. 2. Показники загальної і первинної захворюваності на СНІД в Україні та Івано-Франківській області за 2008-2014 рр.

що в показниках наочності демонструє ще вищий приріст (+133,3%).

Аналіз вікової структури поширеності та захворюваності на ВІЛ-інфекцію наочно демонструє соціальну вагомість цієї

Таблиця 1. Вікова структура поширеності та захворюваності на ВІЛ-інфекцію і СНІД населення Івано-Франківської області у 2008 і 2014 рр. (у % до підсумку)

Вікові групи	ВІЛ-інфекція				СНІД			
	Показник структури							
	поширеності		захворюваності		поширеності		захворюваності	
	2008	2014	2008	2014	2008	2014	2008	2014
0-14 років	12,6	7,7	14,4	17,4	12,1	3,9	3,5	2,7
15-24 роки	22,7	19,0	12,7	12,0	6,1	3,2	6,9	22,1
25-49 років	63,9	70,1	71,1	64,1	78,8	85,1	86,2	63,7
50 років і старші	0,8	3,2	1,8	6,5	3,0	7,8	3,4	11,5
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

інфекції. Як видно з даних табл.1, абсолютна більшість ВІЛ-інфікованих (96,8-99,2%) та хворих на СНІД (92,2-97,0%), які знаходяться на обліку, – це особи до 50 років, тобто у репродуктивному віці.

Разом з тим, привертає увагу, що практично кожен п'ятий ВІЛ-інфікований є підлітком чи молододу людиною у віці 15-24 років (22,7-19,0%), а серед нововиявлених випадків на цю вікову групу стабільно припадає 12,7-12,0%.

При поглибленому вивченні епідемічної ситуації в залежності від місця проживання хворих виявлено, що висока поширеність ВІЛ більш характерна для міського населення, де у 2008 році вона становила 47,4 випадків на 100 тисяч населення Івано-Франківської області, а у 2014 році – 92,0‰ (+94,1% приросту у показниках наочності). Серед сільського населення рівні показника утричі нижчі (12,1‰ – 34,1‰ за

відповідний період часу), проте темпи приросту удвічі вищі: +181,8%.

Ще більш тривожною є динаміка розглянутих показників захворюваності на СНІД (рис. 2).

Так, поширеність цієї патології впродовж 2008-2014 рр. в Україні стрімко зросла більш, ніж утричі: з 22,5 до 77,8 випадків на 100 тисяч населення (+245,8% приросту у показниках наочності), а первинна захворюваність – з 9,5‰ до 22,9‰ відповідно (+141,1%).

В Івано-Франківській області рівні розглянутих показників також в декілька разів нижчі, ніж в Україні, проте темпи їх приросту суттєво вищі. Зокрема, поширеність СНІДу в області за 2008-2014 рр. зросла з 2,4 до 22,4 на 100 тисяч населення, тобто на 833,3%, а захворюваність збільшилась на 290,5% – з 2,1‰ до 8,2‰ відповідно.

Менш інтенсивно, проте неухильно зростають і показники смертності від СНІДу. Як видно на рис. 3, аналізований коефіцієнт в Україні зріс з 5,8 випадків на 100 тисяч населення у 2008 році до 8,0‰ у 2014(+37,9%).

Смертність від СНІДу в Івано-Франківській області, знову ж таки, попри нижчі рівні, ніж в Україні, значно стрімкіше приросла в динаміці за означений період часу: з 1,0 до 2,9 на 100 тисяч населення, що становить +190,0%. Ця тенденція свідчить про існування багатьох медичних і соціальних прогалин, що впливають на тривалість життя ВІЛ-позитивних осіб, які потрібно вчасно виявляти і усувати.

При аналізі епідемічної ситуації з ВІЛ-інфекції важливе значення мають шляхи інфікування. У їх структурі в Україні (рис. 4) впродовж 2008-2014 рр. статевий шлях залишався провідним, причому його частка зростала з 41,9% у 2008 р. до 56,7% у 2014 р. Другим за вагомістю залишався парентеральний шлях інфікування (головним чином як наслідок вживання наркотичних речовин), але його питома вага за цей же період часу знизилась з 37,0% до 24,3% відповідно. Частка, яку склали діти, народжені ВІЛ-інфікованими жінками, також дещо

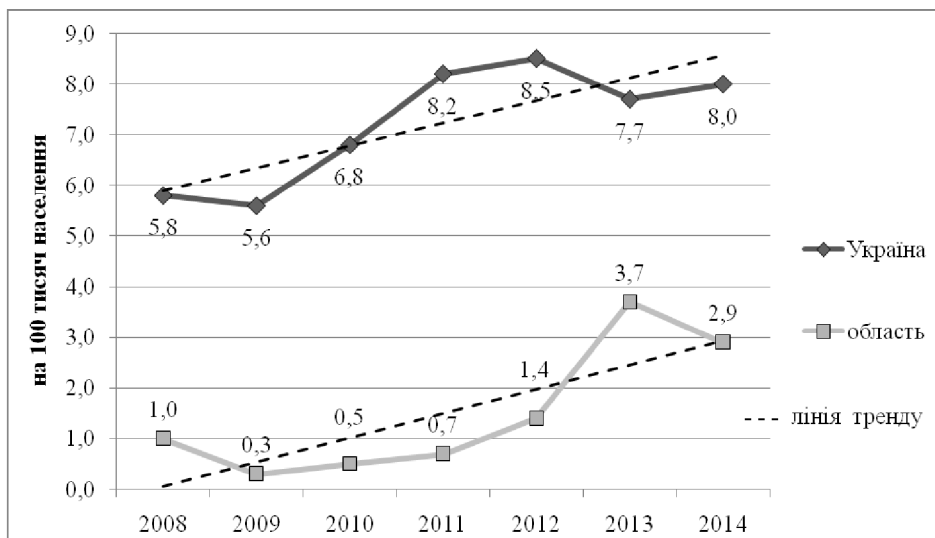

Рис. 3. Показники смертності від СНІДу в Україні та Івано-Франківській області за 2008-2014 рр.

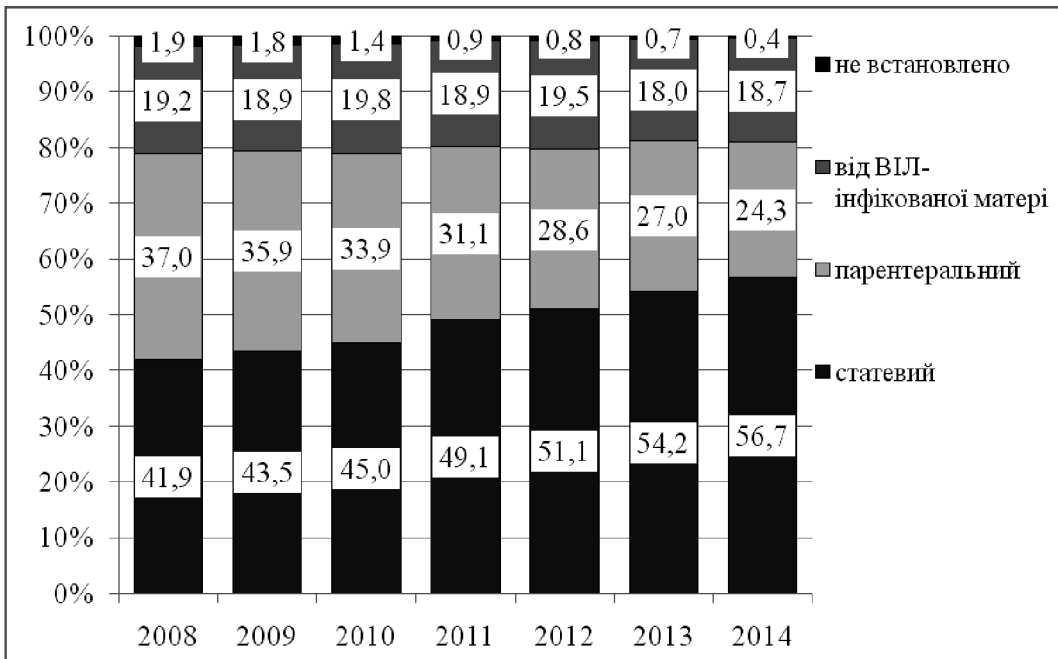

Рис. 4. Шляхи інфікування ВІЛ в Україні за 2008-2014 рр.

зменшилась, але не так суттєво: з 19,2% до 18,7% за розглянутий період.

Подібні співвідношення структури шляхів інфікування спостерігались і в Івано-Франківській області (рис. 5). Упродовж 2008-2014 рр., як і в Україні, значно зріс статевий шлях інфікування (з 54,8% у 2008 році до 69,0% у 2014 р.), а питома вага парентерального зараження знизилась майже удвічі (з 30,7% до 13,6% відповідно). Разом з тим, частка дітей, народжених від ВІЛ-інфікованих жінок, навпаки, дещо зросла (з 14,5% до 17,4%).

Висновки

1. Встановлено, що в Івано-Франківській області захворюваність на ВІЛ/СНІД, а також смертність від СНІДу дещо нижчі, ніж загалом по Україні, проте темпи приросту цих показників суттєво вищі, що визначає несприятливий прогноз на майбутнє.

2. Виявлено, що ВІЛ-інфекція більш поширена серед чоловіків та мешканців міст. Проте, вищі темпи приросту

заного контингенту населення як цільові мішені первинної профілактики захворювання через корекцію їх ризик-поведінки.

Перспективи подальших досліджень полягатимуть у перевірці висунутих гіпотез та розробці удосконалених цілеспрямованих заходів профілактики ВІЛ/СНІД, зокрема, серед молоді.

Література

1. ВІЛ-інфекція в Україні // інформаційний бюлетень, № 43. – Київ. – 2015 р. – 112 с.
2. Гелетюк Ю.Л. ВІЛ/СНІД як глобальна загроза громадському здоров'ю / Ю. Л. Гелетюк // Український науково-медичний молодіжний журнал. – 2011. – № 2. – С. 48.
3. Голубенко О.О. Проблема ВІЛ/СНІДу в Україні: сучасний стан та шляхи розв'язання / О.О. Голубенко // Український науково-медичний молодіжний журнал. – 2009. – № 1. – С. 63–64.
4. Петренко В.І. Медико-соціальні проблеми ВІЛ-інфекції/СНІДу в Україні / В.І. Петренко / Туберкульоз, легеневі хвороби, ВІЛ-інфекція. – 2010. – № 2. – С.5–9.
5. Рингач Н.О. Демографічна ситуація в Україні у контексті епідемії ВІЛ/СНІДу / Н.О. Рингач // Туберкульоз, легеневі хвороби, ВІЛ-інфекція. – 2011. – № 1. – С.6–12.
6. Щербінська А.М., Миронюк І.С., Молчанець О.В. Організаційні засади протидії епідемії ВІЛ-інфекції в Україні // Інфекційні хвороби. – 2009. – № 2. – С.5–11.
7. HIV/AIDS treatment and care in Ukraine. Evaluation report / World Health Organization. – 2013. – 22 p.
8. Bartlett J. G. Medical management of HIV infection / J. G. Bartlett, J. E. Gallant // Johns Hopkins University School of Medicine Bulletin. – 2013. – Sup. 1. – P. 8–32.

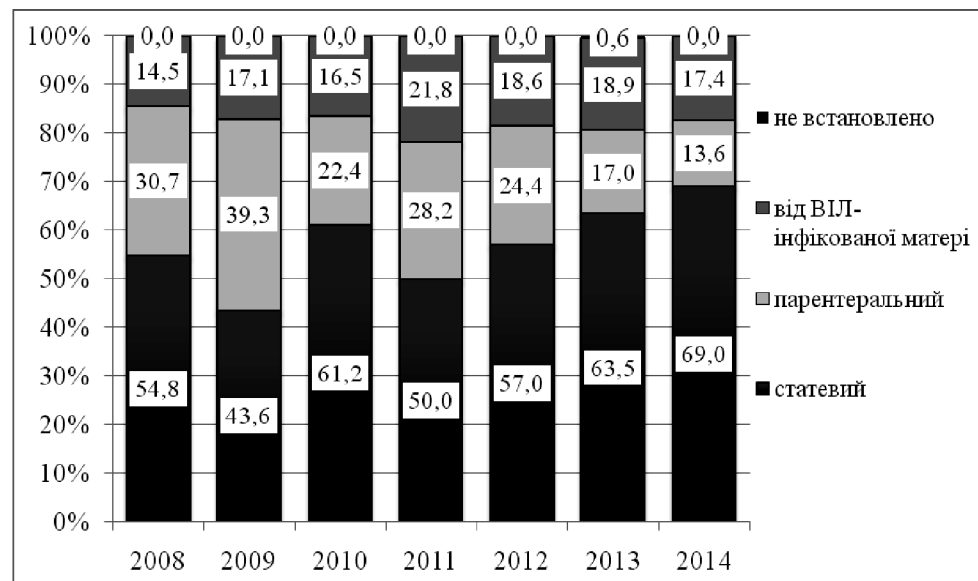

Рис. 5. Шляхи інфікування ВІЛ в Івано-Франківській області за 2008-2014 рр.

Басараба Т. П.

Анализ эпидемиологической ситуации по ВИЧ/СПИДу среди населения Ивано-Франковской области и Украины в динамике за 2008-2014 гг.

Кафедра социальной медицины, организации здравоохранения и медицинского правоведения (зав.каф.- проф. Децик О. З.)

Ивано-Франковского национального медицинского университета, Украина, b.tatyana@ukr.net

Резюме. С целью изучения эпидемиологической ситуации ВИЧ/СПИДа среди населения Ивано-Франковской области, по сравнению с Украиной, проанализировали статистическую отчетность Минздрава Украины в динамике за 2008-2014 гг. Установлено, что в Ивано-Франковской области заболеваемость ВИЧ/СПИД, а также смертность от СПИДа ниже, чем в целом по Украине, однако темпы прироста этих показателей существенно выше, что определяет неблагоприятный прогноз на будущее. Установлено, что ВИЧ-инфекция более распространена среди мужчин и жителей городов. Однако, высокие темпы прироста рассмотренных показателей среди женщин и, особенно, сельских жителей позволяют выдвинуть гипотезу о возможном влиянии на формирование установленных особенностей несвоевременного выявления патологии вследствие низкой доступности (территориальной, культурной функциональной и т.п.) специализированной помощи. Показано, что ВИЧ/СПИД почти 100% поражают лиц репродуктивного возраста. При этом, значительное распространение ВИЧ-инфекции ($\approx 20\%$ по распространенности и 12% по заболеваемости) среди подростков и молодежи (15-24 года) на фоне стабильно растущего преобладающего полового пути передачи ($\approx 60-70\%$ в 2014) указывают на необходимость выделения указанного контингента населения как целевой мишени первичной профилактики заболевания из-за коррекции их риск-поведения.

Ключевые слова: ВИЧ-инфекция, СПИД, заболеваемость, смертность, эпидемиология.

T.P. Basaraba

Analysis of the Epidemiological Situation of HIV/AIDS among the Population of Ivano-Frankivsk Region and Ukraine in Dynamics over 2008-2014

Department of Social Medicine, Public Health Organization and Medical Jurisprudence (the Head of the Department – Professor O. Z. Detsyk)

Ivano-Frankivsk National Medical University, Ivano-Frankivsk, Ukraine

Abstract. The data from statistical reports of the Ministry of Health of Ukraine were analyzed in the dynamics over 2008-2014 in order to study the epidemiological situation of HIV/AIDS among the population of the Ivano-Frankivsk region compared to the rest of Ukraine. The incidence of HIV/AIDS and AIDS mortality in Ivano-Frankivsk region was established to be lower than in Ukraine in general. However, the growth rates of these indicators were considerably higher determining poor prognosis for the future. HIV infection was detected to be more spread among male and urban residents. However, higher growth rate of the indices among women, especially rural residents, allow to develop a hypothesis that the formation of the peculiarities may be affected by the late detection of pathologies due to lower access (territorial, cultural, functional, etc.) to specialized medical care. HIV/AIDS was shown to affect almost definitely people of reproductive age. At the same time, a significant spread of HIV ($\approx 20\%$ by the prevalence and 12% by the incidence) among teenagers and young people (15-24 years) on the background of steadily growing predominant sexual transmission ($\approx 60-70\%$ in 2014) indicate the needs to mark this cohort as target population for primary prevention of disease through correction of their risk behavior.

Keywords: HIV infection, AIDS, prevalence, incidence, epidemiology.

Надійшла 07.09.2015 року.